

אשכול חוקי יסוד

חוק-יסוד: הצבא

חוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל

חוק-יסוד: מבקר המדינה

חוק-יסוד: מקרקעי ישראל

חוק-יסוד: משאל עם

חוק-יסוד: משק המדינה

חוק-יסוד: הצבא¹

1. צבא-הגנה לישראל הוא צבאה של המדינה. מהות
2. (א) הצבא נתון למרות הממשלה.
(ב) השר הממונה מטעם הממשלה על הצבא הוא שר הבטחון. כפיפות למרות האזרחית
3. (א) הדרג הפיקודי העליון בצבא הוא ראש המטה הכללי.
(ב) ראש המטה הכללי נתון למרות הממשלה וכפוף לשר הבטחון.
(ג) ראש המטה הכללי יתמנה בידי הממשלה לפי המלצת שר הבטחון. ראש המטה הכללי
4. החובה לשרת בצבא והגיוס לצבא יהיו כפי שנקבע בחוק או מכוחו. חובת שירות וגיוס
5. הסמכות להוציא הוראות ופקודות המחייבות בצבא תיקבע בחוק או מכוחו. הוראות ופקודות בצבא
6. אין להקים או לקיים כוח מזויין מחוץ לצבא-הגנה לישראל אלא על פי חוק. כוחות מזוינים אחרים

יצחק רבין
ראש הממשלה

אפרים קציר
נשיא המדינה

1. ס"ח 806, התשל"ו (9.4.1976), עמ' 154.
תיקון: ס"ח 820, התשל"ו (15.7.1976), עמ' 241.

חוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל¹

1. ירושלים השלמה והמאוחדת היא בירת ישראל.
2. ירושלים היא מקום מושבם של נשיא המדינה, הכנסת, הממשלה ובית המשפט העליון.
מקום מושבם של הנשיא, הכנסת, הממשלה ובית המשפט העליון
3. המקומות הקדושים יהיו שמורים מפני חילול וכל פגיעה אחרת ומפני כל דבר העלול לפגוע בחופש הגישה של בני הדתות אל המקומות המקודשים להם או ברגשותיהם כלפי אותם המקומות.
4. (א) הממשלה תשקוד על פיתוחה ושגשוגה של ירושלים ועל רווחת תושביה על-ידי הקצאת משאבים מיוחדים, לרבות מענק שנתי מיוחד לעיריית ירושלים (מענק הבירה) באישור ועדת הכספים של הכנסת.
(ב) לירושלים יינתנו עדיפויות מיוחדות בפעילויות של רשויות המדינה לפיתוחה של ירושלים בנושאי משק וכלכלה ובנושאים אחרים.
(ג) הממשלה תכונן גוף או גופים מיוחדים לביצוע סעיף זה.
5. תחום ירושלים כולל, לענין חוק-יסוד זה, בין השאר, את כל השטח המתואר בתוספת לאכרזה על הרחבת תחום עיריית ירושלים מיום כ' בסיון התשכ"ז (28 ביוני 1967), שניתנה לפי פקודת העיריות.
6. לא תועבר לגורם זר, מדיני או שלטוני, או לגורם זר אחר בדומה לכך, בין דרך קבע ובין לתקופה קצובה, כל סמכות המתייחסת לתחום ירושלים והנתונה על פי דין למדינת ישראל או לעיריית ירושלים.
7. אין לשנות את הוראות סעיפים 5 ו-6 אלא בחוק-יסוד שנתקבל ברוב של חברי הכנסת.

מנחם בגין
ראש הממשלה

יצחק נבון
נשיא המדינה

1. ס"ח 980, התש"ם (5.8.1980), עמ' 186.
תיקון: ס"ח 1760, התשס"א (7.12.2000), עמ' 28.

חוק-יסוד: מבקר המדינה¹

1. ביקורת המדינה נתונה בידי מבקר המדינה. מהות
2. (א) מבקר המדינה יקיים ביקורת על המשק, הנכסים, הכספים, ההתחייבויות והמינהל של המדינה, של משרדי הממשלה, של כל מפעל, מוסד או תאגיד של המדינה, של הרשויות המקומיות ושל גופים או מוסדות אחרים שהועמדו על-פי חוק לביקורתו של מבקר המדינה. (ב) מבקר המדינה יבחן את חוקיות הפעולות, טוהר המידות, הניהול התקין, היעילות והחסכון של הגופים המבוקרים, וכל ענין אחר שיראה בו צורך. ביקורת המדינה
3. גוף העומד לביקורתו של מבקר המדינה ימציא למבקר ללא דיחוי, לפי דרישתו, ידיעות, מסמכים, הסברים, וכל חומר אחר שלדעת המבקר דרושים לו לצרכי הביקורת. חובה להמציא ידיעות
4. מבקר המדינה יברר תלונות מאת הציבור על גופים ואנשים כפי שייקבע בחוק או לפיו; בתפקידו זה יכהן מבקר המדינה בתואר "נציב תלונות הציבור". תלונות הציבור
5. מבקר המדינה ימלא תפקידים נוספים כפי שייקבע בחוק. תפקידים נוספים
6. במילוי תפקידו יהיה מבקר המדינה אחראי בפני הכנסת בלבד ולא יהיה תלוי בממשלה. אחריות בפני הכנסת
7. (א) מבקר המדינה יבחר בידי הכנסת בהצבעה חשאית; סדרי הבחירה ייקבעו בחוק. (ב) תקופת כהונתו של מבקר המדינה תהיה שבע שנים. (ג) מבקר המדינה יכהן תקופת כהונה אחת בלבד. בחירה ותקופת כהונה (תיקון התשנ"ח)
8. כל אזרח ישראלי שהוא תושב ישראל כשיר להיות מועמד לכהונת מבקר המדינה; חוק יכול שיקבע תנאי כשירות נוספים. כשירות (תיקון התשנ"ח)
9. מבקר המדינה הנבחר יצהיר ויחתום לפני הכנסת הצהרת אמונים זו: "אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה ולמלא באמונה את תפקידי כמבקר המדינה". הצהרת אמונים
10. תקציב משרד מבקר המדינה ייקבע לפי הצעת מבקר המדינה בידי ועדת הכספים של הכנסת, ויפורסם ביחד עם תקציב המדינה. תקציב
11. משכורתו של מבקר המדינה ותשלומים אחרים שישולמו לו בתקופת כהונתו או לאחריה, או לשאיריו לאחר מותו, ייקבעו בחוק או בהחלטה של הכנסת או של ועדה מועדותיה שהכנסת הסמיכה לכך. משכורת וגומלאות
12. (א) מבקר המדינה יקיים קשר עם הכנסת, כפי שייקבע בחוק. (ב) מבקר המדינה יגיש לכנסת דינים וחשבונות וחוות דעת בתחום תפקידו ויפרסם אותם ברבים, והכל בדרך ובסייגים שייקבעו בחוק. קשר עם הכנסת והגשת דו"חות

1. ס"ח 1237, התשמ"ח (24.2.1988), עמ' 30.

תיקונים: ס"ח 1665, התשנ"ח (1.4.1998), עמ' 196;
ס"ח 2017, התשס"ה (1.8.2005), עמ' 714.

13. מבקר המדינה לא יועבר מכהונתו אלא באחד מאלה:
העברה מכהונה (תיקון התשס"ה)
- (1) מטעמי בריאות נבצר ממנו, דרך קבע, למלא את תפקידו - ביום שבו החליטה הכנסת על כך, בהחלטה שהתקבלה ברוב חבריה לפחות, לאחר הליך שייקבע בחוק;
(2) מחמת התנהגות שאינה הולמת את מעמדו כמבקר המדינה - ביום שבו החליטה הכנסת על כך, בהחלטה שהתקבלה ברוב של שלושה רבעים מחבריה לפחות, לאחר הליך שייקבע בחוק.
14. נבצר ממבקר המדינה למלא תפקידיו, ימונה ממלא מקום המבקר באופן ולתקופה כפי שייקבע בחוק. ממלא מקום המבקר

יצחק שמיר
ראש הממשלה

חיים הרצוג
נשיא המדינה

חוק-יסוד: מקרקעי ישראל¹

1. מקרקעי ישראל, והם המקרקעין בישראל של המדינה, של רשות הפיתוח או של הקרן איסור העברת בעלות הקיימת לישראל, הבעלות בהם לא תועבר, אם במכר ואם בדרך אחרת.
2. סעיף 1 לא יחול על סוגי מקרקעין וסוגי עיסקאות שנקבעו לענין זה בחוק. היתר על פי חוק
3. בחוק זה "מקרקעין" - קרקע, בתים, בנינים וכל דבר המחובר לקרקע חיבור קבע. הגדרה

דוד בן-גוריון
ראש הממשלה

יצחק בן-צבי
נשיא המדינה

1. ס"ח 312, התש"ך (29.7.1960), עמ' 56.

חוק-יסוד: משאל עם¹

1. (א) החליטה הממשלה לאשרר הסכם או לחתום על הסכם, שלפיו המשפט, השיפוט ומשאל עם והמינהל של מדינת ישראל לא יחולו עוד על שטח שהם חלים בו, לרבות הסכם הכולל התחייבות לעתיד והתחייבות המותנית בתנאים, יהא ההסכם, לאחר שאושר בכנסת ברוב חבריה, טעון אישור במשאל עם, אלא אם כן אושר ברוב של שמונים חברי הכנסת.
- (ב) החליטה הממשלה, שלא בדרך של הסכם, שהמשפט, השיפוט והמינהל של מדינת ישראל לא יחולו עוד על שטח שהם חלים בו, תהא ההחלטה, לאחר שאושרה בכנסת ברוב חבריה, טעונה אישור במשאל עם, אלא אם כן אושרה ברוב של שמונים חברי הכנסת.
2. זכאי להשתתף במשאל העם מי שהיה זכאי להשתתף בבחירות לכנסת לו היו מתקיימות במועד עריכת משאל העם.
3. על עריכת משאל העם יחולו הוראות הדין בעניין הבחירות לכנסת, בשינויים המחויבים ובשינויים שנקבעו בחוק.
4. אין בכוחן של תקנות שעת חירום לשנות חוק-יסוד זה, להפקיע זמנית את תוקפו או לקבוע בו תנאים.
5. אין לשנות חוק-יסוד זה אלא בחוק-יסוד שהתקבל ברוב של חברי הכנסת.
- משאל עם
- הזכות להשתתף במשאל העם
- החלת הוראות
- יציבות
- נוקשות

בנימין נתניהו
ראש הממשלה

יולי יואל אדלשטיין
יושב ראש הכנסת

שמעון פרס
נשיא המדינה

1. ס"ח 2443, התשע"ד (19.3.2014), עמ' 400. הצ"ח - ממשלה 794, התשע"ג, עמ' 1258.

חוק-יסוד: משק המדינה¹

1. (א) מסים, מילואות חובה ותשלומי חובה אחרים לא יוטלו, ושיעוריהם לא ישונו, אלא בחוק או על פי; הוא הדין לגבי אגרות.

מסים, מילואות חובה ואגרות (תיקון התשמ"ב)

(ב) מסים, מילואות חובה, תשלומי חובה אחרים ואגרות המשתלמים לאוצר המדינה, ושיעוריהם לא נקבעו בגוף החוק ולא נקבעה בחוק הוראה שקביעתם בתקנות טעונה אישור הכנסת או ועדה מועדונית, קביעתם בתקנות טעונה אישור מראש או תוך התקופה הקבועה לכך בחוק – בהחלטת הכנסת או בהחלטת ועדה מועדונית שהכנסת הסמיכה לכך.

2. עסקאות בנכסי המדינה, רכישת זכויות וקבלת התחייבויות בשם המדינה ייעשו בידי מי שהוסמך לכך בחוק או על פי.

נכסי מדינה

3. (א) (1) תקציב המדינה ייקבע בחוק.

תקציב המדינה

(2) התקציב יהיה לשנה אחת ויביא את הוצאות הממשלה הצפויות והמתוכננות.

(תיקונים: התשמ"ב,

התשמ"ג, התש"ע, התשע"ד, התשע"ז)

(ב) (1) הממשלה תניח על שולחן הכנסת את הצעת חוק התקציב במועד שקבעה ועדת הכספים של הכנסת אך לא יאוחר מששים ימים לפני תחילת שנת הכספים ואולם בתקופה כאמור בסעיף 36א(ב) לחוק-יסוד: הכנסת, תונח הצעת חוק התקציב על שולחן הכנסת במועד שקבעה ועדת הכספים של הכנסת אך לא יאוחר מ-45 ימים לפני היום הקובע כאמור באותו סעיף.

(2) הצעת חוק התקציב תהיה מפורטת.

(3) הצעת התקציב המפורטת של משרד הבטחון והצעת התקציב המפורטת של גופים ביטחוניים שייקבעו לעניין זה בחוק לא יונחו על שולחן הכנסת אלא על שולחן ועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת החוץ והבטחון של הכנסת.

(4) להצעת חוק התקציב יצורף אומדן המקורות למימונו.

(ג) במקרה הצורך רשאית הממשלה להגיש בתוך שנת הכספים הצעת חוק תקציב נוסף.

(ד) נראה לממשלה כי חוק התקציב לא יתקבל לפני תחילת שנת הכספים, רשאית היא להגיש הצעת חוק תקציב ביניים.

(ה) שר האוצר יגיש לכנסת מדי שנה דין וחשבון על ביצוע תקציב המדינה; פרטים ייקבעו בחוק.

3.A. (א) הממשלה תכין לקראת כל שנת כספים תכנית תקציב רב-שנתית שתכלול את הצעת חוק התקציב לשנה הקרובה וכן תכנית תקציב לשתי השנים הבאות אחריה.

תקציב רב-שנתי (תיקון התשנ"ב)

1. ס"ח 777, התשל"ה (31.7.1975), עמ' 206.

תיקונים: ס"ח 1052, התשמ"ב (1.6.1982), עמ' 160;

ס"ח 1079, התשמ"ג (30.3.1983), עמ' 58;

ס"ח 1237, התשמ"ח (24.2.1988), עמ' 32;

ס"ח 1378, התשנ"ב (8.1.1992), עמ' 40;

ס"ח 1396, התשנ"ב (14.4.1992), עמ' 224 [התשנ"ב (מס' 2)];

ס"ח 1892, התשס"ג (1.6.2003), עמ' 498;

ס"ח 2245, התש"ע (30.6.2010), עמ' 551;

ס"ח 2440, התשע"ד (19.3.2014), עמ' 346. הצ"ח – כנסת 512, התשע"ג, עמ' 46;

ס"ח 2587, התשע"ז (12.12.2016), עמ' 32. הצ"ח – ממשלה 1081, התשע"ז, עמ' 2.

2. ראו גם חוק יסוד: משק המדינה: תקציב המדינה לשנים 2017 ו-2018 (הוראות מיוחדות) (הוראת שעה), ב"דינים", להלן בעמ' 12534.

3. ראו הוראות לשנים 2009 ו-2010 בחוק יסוד: תקציב המדינה לשנים 2009 ו-2010 (הוראות מיוחדות) (הוראת שעה), ב"דינים", כרך 27, עמוד 12534 וכן ראו גם חוק יסוד: משק המדינה: תקציב המדינה לשנים 2017 ו-2018 (הוראות מיוחדות) (הוראת שעה), ב"דינים", להלן בעמ' 12534.

(ב) הממשלה תניח על שלחן הכנסת את תכנית התקציב הרב-שנתית ביחד עם הצעת חוק התקציב.

(ג) כל הצעת חוק תקציב שתגיש הממשלה לכנסת תתבסס על תכנית התקציב הרב-שנתית שהוכנה והונחה על שלחן הכנסת לפי סעיף זה בשנה הקודמת.

33. (א) לא נתקבל חוק התקציב לפני תחילתה של שנת הכספים, רשאת הממשלה להוציא כל חודש סכום השווה לחלק השנים-עשר מהתקציב השנתי הקודם, בתוספת הצמדה למדד המחירים לצרכן, שמפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

(ב) כספים לפי סעיף קטן (א) ייועדו קודם כל לקיום התחייבויות המדינה מכוח חוק, חוזים ואמנות; ביתרה תשתמש הממשלה רק להפעלת שירותים חיוניים ופעולות שנכללו בחוק התקציב הקודם לרבות כאלה שנכללו באמצעות שינויים תקציביים.

(ג) אין לשנות סעיף זה אלא ברוב חברי הכנסת.

אי קבלת חוק התקציב
[תיקונים: התשנ"ב (מס' 2),
התשע"ד]

33. ¹ (א) הצעת חוק תקציבית לא תתקבל בכנסת אלא בקולותיהם של 50 חברי הכנסת לפחות; הרוב האמור דרוש בקריאה הראשונה, בקריאה השנייה ובקריאה השלישית; ואולם אם הפכה הצעת חוק להצעת חוק תקציבית לאחר הקריאה הראשונה, דרוש הרוב האמור בקריאה השנייה ובקריאה השלישית.

(ב) הסתייגות תקציבית לא תתקבל בכנסת אלא בקולותיהם של 50 חברי הכנסת לפחות; התקבלה הסתייגות תקציבית להצעת חוק לא תתקבל הצעת החוק בכנסת בקריאה השלישית אלא בקולותיהם של 50 חברי הכנסת לפחות.

(ג) קביעת העלות התקציבית, לענין סעיף זה, של הצעת חוק או הסתייגות, תהיה של ועדה מועדות הכנסת הדנה באותה הצעת חוק או הסתייגות (להלן - הועדה); הועדה תקבע את העלות התקציבית על פי הערכת שר האוצר או מי שהוא הסמיך לכך, אלא אם כן הוכח להנחת דעתה, על פי הערכה אחרת שהוגשה לה, כי העלות התקציבית שונה מהערכת שר האוצר; הערכות לפי סעיף זה יוגשו בצירוף נתונים ואומדנים.

(ד) בסעיף זה -

"הצעת חוק תקציבית" - הצעת חוק שמתקיימים בה כל אלה:

(1) היא הוגשה שלא בידי הממשלה;

(2) בביצועה כרוכה עלות תקציבית של $6,027,309^2$ שקלים חדשים או יותר, בשנת תקציב כלשהי;

(3) הממשלה לא נתנה את הסכמתה לעלות התקציבית;

"הסתייגות תקציבית" - הסתייגות להצעת חוק, שמתקיימים בה כל אלה:

(1) בביצועה כרוכה עלות תקציבית של $6,027,309^3$ שקלים חדשים או יותר, בשנת תקציב כלשהי;

(2) הממשלה לא נתנה את הסכמתה לעלות התקציבית;

"עלות תקציבית" - הוצאה או התחייבות להוצאה מתקציב המדינה, או הפחתה של הכנסות המדינה אף אם ההוצאה או ההפחתה כאמור מלווה בהקטנה של הוצאה או התחייבות להוצאה מתקציב המדינה, או בהגדלה של הכנסות המדינה;

"הוצאה מתקציב המדינה", "הפחתה של הכנסות המדינה" - לרבות הוצאה מתקציבו של גוף מתוקצב או הפחתה של הכנסות גוף מתוקצב;

"גוף מתוקצב" - כהגדרתו בסעיף 21 לחוק יסודות התקציב, התשמ"ה-1985.

1. סעיף זה, שהתקבל בכנסת ביום 29.5.2003, חל גם על הצעת חוק שהונחה על שלחן הכנסת לפני תחילתו, החל בשלב שבו נמצאת ההצעה בוועדת הכנסת הרגה בה.

2. הסכום עורכן לאחרונה ב"פ 7426, התשע"ז, עמ' 2437, החל מיום 1.1.2017.

3. הסכום עורכן לאחרונה ב"פ 7426, התשע"ז, עמ' 2437, החל מיום 1.1.2017.

(ה) הסכומים הנקובים בהגדרות "הצעת חוק תקציבית" ו"הסתייגות תקציבית" בסעיף קטן (ד) יתעדכנו ב-1 בינואר של כל שנה לפי שיעור השינוי במדד המחירים לצרכן שמפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

(ו) הוראות סעיף זה לא יחולו על הצעת חוק שעניינה פיזור הכנסת ועריכת בחירות.

4. הדפסת שטרי כסף וטביעת מטבעות שישמשו הילך חוקי וכן הוצאתם יהיו על פי חוק. שטרי כסף ומטבעות

5. משק המדינה יעמוד לבקורת מבקר המדינה. ביקורת (תיקון התשמ"ה)

יצחק רבין
ראש הממשלה

אפרים קציר
נשיא המדינה

